

DR. BARTHA DÉNES

Veszélyeztetett erdőtársulásaink V. Fűz- és nyírlápok

Korunk egyik legszomorúbb és leglátványosabb jelensége természeti környezetünk pusztítása. A fajok eltűnése gyorsuló ütemben halad, s véstesen zsugorodnak a természetes, természetközeli élőhelyek területei is. A védett és veszélyeztetett fajok listája mellett most készült el hazánkban a veszélyeztetett, védendő élőhelyek, társulások összeállítása, mely várhatóan a közeljövőben jogszabály formájában nyilvánosságra kerül. Ebben a sorozatban a veszélyeztetett erdőtársulásokat, veszélyforrásait és megóvásuk lehetőségeit mutatjuk be, tudva azt, hogy az erdőterületeken végbemenő degradációt csak az erdészek állíthatják meg és fordíthatják vissza.

A reliktum fűzlápok és nyírlápok termőhelye hasonló az égerlápokéhoz, de a vízborítás gyakoribb és jelentősebb. Főleg a sík vidékekre jellemzők, de egyes tagjaik a hegydombvidékeken is megtalálhatók.

A nyírlápokra laza záródású lombkoronaszint jellemző, melyben a ritka és védett szőrös nyír (*Betula pubescens*), illetve babérfűz (*Salix pentandra*) dominál, elegyfaként a bibircses nyírt (*Betula pendula*) és rezgő nyárat (*Populus tremula*) lehet felfedezni. A cserjeszint a fűzlápoknál jól fejlett, magas borítású, állományalkotó a higrofil rekettyefűz (*Salix cinerea*), mézmentes termőhelyen a füles fűz (*S. aurita*) és kutyabenge (*Frangula alnus*) is megjelenik. Előző fajokból a fűzlápokban is előfordulhat egy-egy egyed. A nyírlápok cserjeszínje közepes borítású, a fűzlápoknál említett cserjefajok jelennek meg bennük. Mindkét élőhelynél a gyepszint – a gyakori és jelentős vízborítás miatt – alacsony vagy közepes borítású, közepesen fajgazdag, s higrofil elemekkel jellemezhető. Gyakoriak és tömegesen jelennek meg a magassások és nagy termetű fűfajok. Képviselőik a posványás (*Carex acutiformis*), rostostövű sás (*C. appropinquata*), zombéksás (*C. elata*), villás sás (*C. pseudocyperus*), csőrös sás (*C. rostrata*), lápi nádtippán (*Calamagrostis canescens*), dárdás nádtippán (*C. stricta*), nád (*Phragmites australis*), vízi harmatkása (*Glyceria maxima*), keskenylevelű gyékény (*Typha angustifolia*). A gyepszint további jellemző faja még a mocsári pajzsika (*Thelypteris palustris*), gyilkos csomorika (*Cicuta virosa*), vidrafű (*Menyanthes trifoliata*), mocsári kocsord (*Peucedanum palustre*), nádi boglárka (*Ranunculus lingua*), mocsári golyaorr (*Geranium palustre*), tiszaparti margitvirág (*Chrysanthemum serotinum*). A nyírlápok és a fűzlápok egy része hidegkori maradványfajok refúgiumai. Ezeket az értékes, ritka, védett fajokat a jégkorszak óta őrzik e lápok, ezért is jelentenek különös értéket ezen élőhelyek. Glaciális reliktum a mocsári angyalgöyökér (*Angelica palustris*), tőzegper (*Comarum palustre*), hamuvirág (*Ligularia sibirica*),

zergeboglár (*Trollius europaeus*), lápi csalán (*Urtica kioviensis*).

A fűz- és nyírlápok nagyon szórványosan és kis területen található az országban. A nyírlápok (*Salici pentandrae* – *Betuletum pubescentis*) egykoron a Nyírségre és a Hanságra voltak jellemzők, az utóbbi helyről eltűntek. A Nyírségen megtalálható még Bátorligeten, a közelmúltban felfedezett, de elpusztítással fenyegetett piriceai Júlia-ligeten, jó fél évszázada tették tönkre a halápi állományát. A fűzlápoknál két ökológiai változatot lehet elkülöníteni. A gyakoribb típusban (*Calamagrostis* – *Salicetum cinereae*) tőzegmoha fajok nem fordulnak elő, sokszor a reliktum fajok is hiányoznak. Ez a típus az Alföldre (Hanság, Szigetköz, Duna-Tisza köze, Szatmár-Beregi-sík, Déli-Alföld) jellemző. A ritkább, tőzegmohás fűzlápokban (*Salici cinereae* – *Sphagnum recurvi*) tömegesen jelennek meg a rekettyefűz tövei körül és a zombékok közötti semlyékekben a tőzegmoha fajok (*Sphagnum* spp.). Jellegzetes kísérő mohafaj még a lápi moha (*Aulacomnium palustre*), továbbá tőzegmohalápi fajok, mint az erről az élőhelyről már kipusztult tarajos pajzsika (*Dryopteris cristata*), valamint a kereklevelű harmatfű (*Drosera rotundifolia*), a tömegesen megjelenő gyapjas-magvú sás (*Carex lasiocarpa*), illetve a hüvelyes gyapjúsás (*Eriophorum vaginatum*). Nagyon szórványosan találjuk ezt a típust az országban, előfordul a Szatmár-Beregi-síkon (Csaroda), Dél-Dunántúlon (Senta), Nyugat-Dunántúlon (Kőszeg, Őrség, Vend-vidék) és a Magyar-középhegységben (Egerbakta, Kelemér, Sirok, Szentendre, Zalaszentő).

Reliktum nyír- és fűzlápjainkat a meliorálsnak nevezett vízelvezetések, termőhelyeik föltörése veszélyezteti. Kis területeik miatt könnyen sebezhetők, bolygatott termőhelyeikre a gyomfajok gyorsan betörnek és jellegtelennek teszik az állományokat. A környező mezőgazdasági területek vegyszerbemosódása eutrofizációt okoz. Valamennyi meglévő állományuk védendő, vegetációtörténeti jelentőségük és sebezhetőségük miatt mindenféle beavatkozástól mentesíteni kell őket.

Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület új Elnöksége:

Tardy Pál elnök;

Kiss Csaba főtítkárs;

dr. Hatala Pál főtítkárhelyettes;

dr. Fazekas János ex-elnök;

dr. Szabó György alelnök;

dr. Szabó József alelnök;

Kovács Loránd, a bányászati szakosztály elnöke;

Kovács János, a bányászati szakosztály titkára.

A VADKÖRTE (*Pyrus pyrastrer* Burgsd.) erdőművelési tulajdonságai

Az erdeinkben egykor gyakori vadkörtefák számának drasztikus csökkenése a gazdasági érdekek átalakulására vezethető vissza. A vadkörte fáját már az időszámítás előtt is használták például gombamérgezés gyógyítására; gyümölcsét a vad- és háziállatok táplálására, égetett itatok, ecet, illetve különböző betegségek kezelésére alkalmazták.

Elterjedése Európa, déli súlyponton. Hazánkban a Dunántúli-középhegységben szinte mindenütt, a Kisalföld peremterületein, illetve Dél-Dunántúl egyes részein (Mecsek, Somogyi dombság), valamint az Északi-középhegység déli kitérőjében és az Alföld egyes részein fordul elő.

Melegkedvelő, szubkontinentális jellegű faj; laza lombozata és bőrszerű levelének köszönhetően a tartós szárazságot jól viseli. Mészkedvelő, de savanyú termőhelyeken is megtalálható. Vályog-, lösz- vagy homoktalajokon fordul elő, de a szikes talajokon is megél. Szikeseink fásításánál

pótlásként, illetve elegyfajként alkalmazták. Gyökérzetének fő része a talaj 20-60 cm-es részében fordul elő. Fiatalon félárnyéktűrő, gyors növekedésű, de már korán leáll a magassági növekedése, s erősen elágazó koronát fejleszt. Kedvező termőhelyi viszonyok mellett 25 m-es magasságot és 80 cm mellmagassági átmérőt is elérhet (Magyarországon az egyik legtermetesebb vadkörte Bács-Kiskun megyében Izsák községben található, melynek mellmagassági kerülete 220 cm).

Kora szabad állásban elérheti a 200 évet is (Magyarországon a legidősebb példány becslések szerint 120 éves), állományban azonban csak rövid életű, mivel az állomány záródása folytán a csúcscrügek kevés fényt kapnak, és csúcscsáradást kap. Korán, 10-15 éves korban már termőre fordul – az első virágok 6-10 éves korban jelennek meg – és megfelelő termőhelyen magról is jól újul. A kivágott tuskókról a sarjak felverődése megfelelő, néha még

gyökérsarjakat is hoz, azonban a sarjadzóképesége nem elégséges.

Zárt tölgy-köris-szil ligeterdőkben, gyertyános-tölgyesekben főleg az erdőszéleken, míg lösz-tölgyesekben, homoki tölgyesekben, sziki tölgyesekben karsztbokorerdőkben, cseres-tölgyesekben, nyáras-borókásokban az állományokban a második koronaszintben, valamint idősebb példányai az uralkodó szintben fordulnak elő. Az egykor kiterjedt fás legelőknél is gyakori faj (volt).

A vadkörte a vadalma (*Malus sylvestris* MILLER) mellett a legfontosabb erdei gyümölcsünk. Az erdei társulások másodlagos szukcessziójában, illetve a lepusztult, kopár termőhelyek rekultivációjában van (lehet) jelentősége.

Meleg termőhelyeken (meszes homokon, szikes agyagon) versenyképessége a hazai fajok között az egyik legjobb. Az erdőszegélyekben a tövises ágaival védelmet nyújt az énekesmadaraknak; gyümölcse az erdei melléktermék-termelés fontos eleme lehet(ne).

Vadkörte szimpózium Németországban (Symposium zur Waldbirne – Göttingen 1998. 03. 17-18.)

A németországi Év Fája Kuratórium ez évben – tizedik alkalommal – a vadkörtét [*Pyrus pyrastrer* (L.) Burgsdorf] választotta az év fájának. Eddig a következő fajok szerepeltek a kiválasztottak között: 1989 tölgyek, 1990 bükk, 1991 hársak, 1992 szilek, 1993 barkócaberkenye, 1994 tiszafa, 1995 hegyi juhar, 1996 gyertyán, 1997 madárberkenye.

A kuratórium, melynek számos szakmai és civil szervezet is tagja, minden év októberében dönt, hogy a már előzőleg kiválasztott három fajból melyik lesz a következő év „Év Fája”. Az idén második alkalommal került megrendezésre az „Év Fájához” tartozó tudományos szimpózium, melyre a magyar Év Fája Kuratórium is meghívást kapott.

A konferenciát dr. Silvius Wodarz – a Kuratórium elnöke – köszöntötte és beszámolt az elmúlt évi munkáról, valamint az idei év feladatairól, gondokról.

Ezután a magyar kuratórium részéről a szerző köszöntötte a kongresszust és rövid előadást tartott a magyarországi kuratórium munkájáról, felépítéséről, valamint a vadkörte magyarországi előfordulásáról. Dr. Andreas Roloff professzor a vadkörte botanikájáról tartott érdekes, nomenklatúra szempontjából új előadást. Véleménye szerint a vadkörte tudományos neve: *Pyrus communis* L. ssp. *pyrastrer* Gams.

A vadgyümölcsök és a természetvédelem kapcsolatáról Rodolf Kühn tartott előadást, melyben az egyik legfontosabb feladatnak a vadkörte és a kultúrfajok (fajták) pontos elkülönítését tartotta. Kiemelte a helyi erdészek, természetvédők szerepét a vadkörte-terképezésben.

Manfred Fischer professzor a Naumburg-Pillnitzer vadkörte és kultúrkörtefajták-kísérletéről számolt be, melyben kitért az egyes, már eddig is alkalmazott és jövőben alkalmazandó fajtákra is.

Hein Brötje a vadgyümölcsök erdőművelési problémáiról, nevelésük lehetőségeiről tartott előadást. Fontosnak tartotta a nem antropogén hatásra megjelent vadgyümölcsök térképezését, mely térképezés már 1986-ban megkezdődött Alsó-Szászországban. A vadgyümölcsök fenntartásánál fontosnak ítélte az egyes példányok megfelelő időben való felszabadítását, illetve az értékes fák számlakénti gondozását.

Dr. Klausch-Blecken von Schmeling professzor a vadkörte fájáról, illetve annak felhasználhatóságáról tartott igen érdekes előadást. Kiemelte, hogy pl. ez év februárjában Németországban egyes fakereskedőknél a vadkörte 3-4-szeresét érte a tölgyének.

Felhívta a figyelmet, hogy az utóbbi években megnőtt a mellékfajok iránti érdeklődés, amely szerinte a következő évek faterjedelmének meghatározója lesz, mivel az ezen fajok iránti kereslet tovább fog nőni. Másnap az első előadást Berthold Soppa és Heinz Peter Schmitt tartotta a vadkörte, illetve a vadgyümölcsök génmegőrzésének fontosságáról.

A vadgyümölcsök csemeteneveléséről Gunar Schütte és Jochen Schmitt tartott előadást, kiemelve, hogy a vadgyümölcsök erdészeti célú csemetetermelése viszonylag új feladat. A legfontosabb ezen a téren megbízható forrásból származó vetőmag, illetve adott esetben a vegetatív szaporítóanyag.

Dr. Iris Wagner a vadkörte ex situ megőrzésének lehetőségével foglalkozott, és jelentős szerepet szánt a vadkörte, vadalma és a kultúrfajták elkülönítésének, valamint a vadgyümölcs-plantázatok létesítésének. Részletesen foglalkozott a németországi vadkörte és vadalma kultúrtörténetével is.

Végül dr. Jochen Kleinschmit a vadgyümölcsök kiválasztásáról és erdeinkbe való visszatelepítéséről tartott előadást. Ebben többek között az erdőbirtokosok, illetve az erdőtulajdonosok érdeklődésének, illetve érdekeltségének a szerepére hívta fel a figyelmet, hiszen nélkülük nem valósíthatók meg ezen programok. Kiemelte a generatív szaporításból származó vadkörte-plantázatok jelentőségét. Az erdőbe való visszatelepítésnél fontosnak tartotta a megfelelő erdőművelési eljárások, különösen a vadgyümölcsök egyedi nevelését, segítségét a konkurens fajokkal szemben.

Az előadások szünetében számos poszter megtekintésére volt lehetőség, hiszen a téma nagy érdeklődést váltott ki a német erdőszertársadalomban, s így számos kutató, illetve kutatóintézet képviseltette magát.

A szimpózium programját a másnap délutáni szakmai kirándulás zárta, ahol a szervezők egy vadkörte-plantázst mutattak be, valamint az eddig elvégzett vadgyümölcs-pontterképezés eredményeképpen nemrég „felfedezett” egyik érdekes erdőrészt, ahol a vadkörte természetesen fordul elő és a természetes újulat is igen jónak mondható.

Összefoglalva a látottakat és hallottakat elmondható, hogy Németországban a vadgyümölcsök helyzetének javulását a fájának igen értékes volta miatt remélik a szakemberek és erre alapozva indultak a szaporítási és nevelési kísérletek már az 1980-as évek közepén.

Az oldalt összeállította: FRANK NORBERT

KENWOOD

Új távlatok a mobil kommunikációban

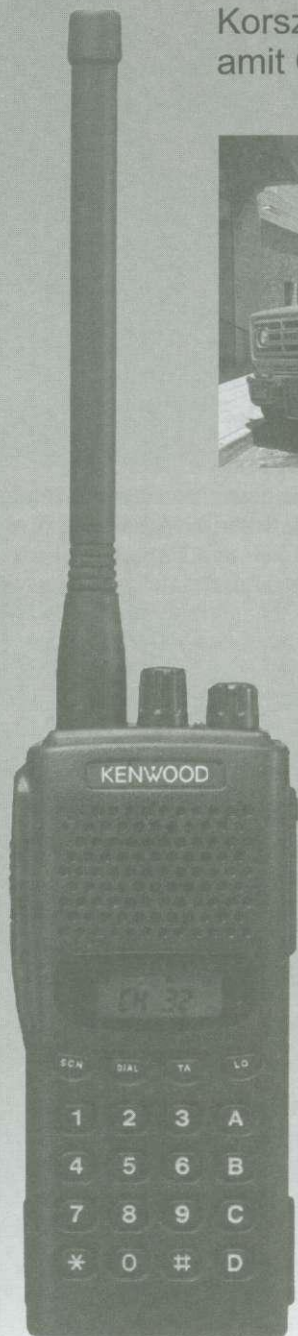
Korszerű kommunikáció olyan szinten,
amit Ön sem hagyhat figyelmen kívül.

TK-759

Szolgáltatásaink:

- Ipari URH adóvevők értékesítése
- Rádióamatőr RH / URH adóvevők értékesítése
- Távközlési tervezés, engedélyeztetés
- Személyhívó rendszerek tervezése, kivitelezése
- Rendezvények hírközlésének megszervezése
- RH / URH adóvevők javítása, karbantartása

TK-278/378

Az ipari rádiók felhasználása nem feltétlenül drága.

Most minden kötelezettség nélkül kipróbálhatja - hívjon minket!

1077 Budapest, Rottenbiller u. 33.

Tel.: 461-3084, Fax: 461-3089

e-mail: breitner@guards.hu

www.guards.hu

Bronz Toll-díj

A SEFAG Rt. üzemi lapjának a

„Fagazdasági Híradó”-nak

100. számát köszönthették a meghívottak a kardosfai vadászházban.

Balról jobbra: Bóna József, Komornyik Ferenc, Pintér Ottó, Detrich Miklós

25 esztendeje indították a somogyi erdészek a lapot, melynek méltatását az egykori szerkesztő Bóna József vezérigazgató tartotta.

A jubileum alkalmából Detrich Miklós szerkesztő a Magyar Tudományos és Üzemi Szaklapok Újságíróinak Egyesülete által kiírt „Bronz Toll”-díját vehette át Komornyik Ferenctől, az Egyesület elnökétől.

*

Haracsi Lajos professzor születésének 100. évfordulója alkalmából a vadászház falán lévő emléktáblát koszorúzták meg a jelenlévők. Szakmai munkáját dr. Traser György, a Soproni Egyetem docense méltatta.

A százötvenedik 1848.

Az ünnepségsorozat a Városligetben kezdődött. A budapesti illetőségű helyi csoportok, valamint a Szeniorok Tanácsának képviselői megkoszorúzták az erdészek kopjafáját. A koszorút dr. Marjai Zoltánné készítette.

Debrecenben a Nyírerdő-kupa keretében 1848 méteres távon a helyi szervezetekkel közösen a Nyírerdő Rt. futóversenyt rendezett.

A verseny fővédnökei: Kovács Gábor, a Nyírerdő Rt. vezérigazgatója, dr. Bugánné Szathmári Margit, a Mentálhigiénés Programiroda Kelet-Magyarországi Régió vezetője, dr. Hevessy József polgármester, az Emlékbizottság elnöke és Nagy Tibor, a Hajdú-Bihar m. Atlétikai Szövetség elnöke voltak.

Fotó: Szulyovszky László

A hetényegyházi nyíri erdészháznál több mint háromezres tömeg emlékezett a 150 évvel ezelőtti történetekre. A Szulyovszky László és felesége, Ágnes asszony gyűjteményéből kinőtt emlékhelyen újabb emlékművet avattunk. A már fogalommal vált zarándokhelyen felállított kompozícióelkészítéséhez az FM Erdészeti Hivatala, a Kiskunsági Erdészeti Rt., a Kecskeméti Erdőrendezési Szolgálat, valamint számtalan vállalkozó és magánember járult hozzá. Kossuth aranyérmét kapott többek Bak István, a szegedi Kiss Ferenc Erdészeti Szakközépiskola tornatanára, Szeverényi István, a KEFAG Rt. nyugdíjas erdészvezetője, Zwack Péter országgyűlési képviselő és Bozsó János festőművész.